

KOPIJATIKRA

RECENZIIJA

1. Bendra informacija apie vadovėlio komplekto rankraštį

Autoriai	Pavadinimas	Ugdymo dalykas, klasė	Leidykla	Vadovėlio dalys, puslapių skaičius
Ramojus Kraujelis Arūnas Streikus Mindaugas Tamošaitis	<i>Istorija,</i> iš serijos <i>Raktas</i>	Istorija, 10	<i>Baltos</i> <i>lankos</i>	I dalis .399 psl. II dalis 332 psl.

Vadovėlis nuo kitų pastarojo laikotarpio išleistų vadovėlių 10 klasei (*Šviesos* leidykla- *Lietuva pasaulyje*, *Briedžio* leidykla – *Laikas*) skiriasi medžiagos gausumu, statistinių duomenų įvairove ir įvairių rašytinių šaltinių gausa.

2. Vadovėlio komplekto rankraščio turinio vertinimas

Vadovėlio medžiaga apima laikotarpį nuo Pirmojo pasaulinio karo iki mūsų dienų. Jis suskirstytas į dvi dalis. Vadovėlį sudaro 7 skyriai: *Pirmasis pasaulinis karas; Europa ir JAV tarp dviejų pasaulinių karų; Nepriklausomos Lietuvos Respublika; Antrasis pasaulinis karas; Šaltojo karo epocha; Lietuva antrosios Sovietų Sąjungos okupacijos metais; Dabartinis pasaulis*. Visos šios temos apima *Bendrosiose* programose įvardintą tematiką. Tačiau nemažai medžiagos būtų galima atsisakyti. Pvz., Bendrosios programos nurodo, kad mokiniai turėtų nagrinėti Europos tarpukario laikotarpio (pvz., Prancūzijos ar Anglijos) ir pasirinktos Vidurio ar Rytų Europos (pvz., Čekoslovakijos) valstybės valdymą, tačiau autoriai plačiai aptaria ir Prancūzijos, ir Anglijos, ir Čekoslovakijos, ir Suomijos, ir Estijos, ir Latvijos, ir Lenkijos valdymą tarpukariu.

Kiekvienas vadovėlio skyrius prasideda įžanga, kuri supažindina mokinius su skyriuje aptariamais įvykiais ir tarsi pateikia apibendrintą šio laikotarpio vaizdą. Tačiau šis puslapis nėra iliustruotas ir aktualizuotas.

Paragrafai (temos) prasideda dviem problemineis (taip nurodo autoriai) klausimais. Tačiau ne visada paragrafo probleminiai klausimai yra iš tikrųjų probleminiai, nes dažnai prasideda klausimais: kas, kada, koks, kokie, kur. Pvz.: *Kas atliko svarbiausią vaidmenį sovietų okupacinio valdymo sistemoje?*, (II d., 153 p.); *Kada J. Stalinas Sovietų Sąjungoje tapo vienvaldis?* (I d., 97 p.); *Kada atsirado posakis „Vilnius – mūsų, o mes - rusų“?* (I d. 308 p.) *Kada pasidėjo Šaltasis karas?* (II d., 2 p.); *Kur ieškoti laimės vykdavo nepriklausomos Lietuvos gyventojai?* (I d., 279 p.); *Kokie svarbiausieji V. Lenino darbai?* (I d., 84 p.).

Probleminiai klausimai ne visada yra tikslingi ir atitinka dešimtų klasių mokinių amžių. Jie yra sudėtingi dešimtokams. Pvz., *Kodėl 1929 m. rugsėjo mėn. prezidento A. Smetonos ir vyriausybės vadovo A. Voldemaro keliai išsiskyrė?* (I d., 227 p.); *Kodėl Raudonoji armija, 1940 m. birželio 15 d. okupavusi Lietuvą, neskubėjo jos prijungti prie Sovietų Sąjungos?* (I d., 320 p.).

Kai kurie klausimai ne visai etiški, pvz., *Kuri pirmosios Lietuvos Respublikos aukštoji mokykla laikyta geriausia?* (I d., 265 p.), kartais ir klaidingi - *Kodėl Tautų Sąjungos pirmtake laikome Jungtines Tautas?* - (II d., 123 p.).

Probleminiai klausimai turėtų būti viso paragrafo svarbiausi klausimai, kaip ir mokymosi tikslai, kurie padėtų mokiniams planuoti savo mokymąsi, suvokti paragrafo esminius dalykus, įsivertinti, kaip pavyko suprasti, įsisavinti, išmokti svarbiausią medžiagą. Deja, tik nedaugelyje paragrafų iškelta problema yra viso autorių teksto ašis susijusi su iliustracijomis, žemėlapiais, statistiniais duomenimis ir aptariama užduotyse. Pvz.: Tema *Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas* (Id., 39 p.) prasideda dviem klausimais - *Kuo lietuvių tautai svarbi 1917 m. rugsėjo mėn. įvykusi Vilniaus konferencija? Kuo Lietuvai ypatinga 1918 m. vasario 16 d.?* Tačiau autoriniame tekste apie konferencijos nutarimus, jų reikšmę yra tik dvi nepilnos puslapio eilutės, o statistinių duomenų: kiek buvo pakviesta, kiek dalyvavo, kiek neatvyko, iš kokių apskričių atvyko, kokiems visuomenės sluoksniams atstovavo – 15 rankraščio eilučių ir dar du šaltiniai su statistinėmis lentelėmis: *Vilniaus konferencijos dalyviai pagal profesiją* ir *Vilniaus konferencijos dalyvių pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą*, kurios užima visą rankraščio puslapį. (Beje, ši statistika yra tik iliustracinio pobūdžio - jokių užduočių nėra.) Po autorių teksto pateikiamos 6 užduotys, kurios menkai susiję su keliamais tikslais, o juos aptarus neišryškėja kuo svarbi Vilniaus konferencija, kuo Lietuvai ypatinga vasario 16 d. (Beje, Bendrosiose programose šioje temoje akcentuoja, kad mokiniai turi gebėti nustatyti vidines ir išorines Lietuvos valstybės atkūrimo priežastis).

Kadangi mokymosi tikslai nesudaro vientiso ryšio su autoriniu tekstu, iliustracijomis ir užduotimis, manau, kad autoriai pirma parašė tekstą, o vėliau ėmė galvoti „probleminius“ klausimus. Ryšys tarp autorių teksto, iliustracijų ir pamokos uždavinių ir mokymosi tikslų yra tik keliuose vadovėlio paragrafuose.

Vadinamieji autoriniai tekstai gana ilgi (nuo 7 iki 12 rankraščio puslapių). Pvz.: Temos *Lietuva hitlerinės Vokietijos okupacijos metais* (I d., 366 – 384 p.) autorių tekstas, kartu su iliustracijomis yra 14 rankraščio puslapių ir 5 puslapiai darbo su šaltiniais.

Nors tekstai ir suskirstyti į paryškintas potemes, kas padeda mokiniams suprasti to teksto esmę, tačiau svarbiausieji dalykai dažnai paskęsta faktų ir statistinių duomenų gausoje. Pvz., jau minėtoje temoje *Lietuva hitlerinės okupacijos metais* ne tik pateikiama lentelė su 1941 m.

Laikinosios vyriausybės sudėtimi *Lietuvos laikinoji Vyriausybė* (I d. 369 p.), bet ir smulkiai išdėstoma daug neesminių faktų - koks ministras negalėjo užimti posto ir kas jį pakeitė. Pvz.: temoje *Stalinistinės sistemos susiformavimas* (I d., 97 p.) labai smulkmeniškai aprašinėjami Stalino ir Trockio santykiai. Temoje *Lietuva I – III seimų laikotarpiu* (I d., 215 - 226 p.) suskaičiuojama kiek III Seimas sušaukė posėdžių, kiek apsvarstė, kiek priėmė įstatymų, kiek prezidento rinkimuose kiekvienas kandidatas gavo balsų, kiek rasta tuščių kortelių ir t. t. Kai kurie faktai ir duomenys būtų mokiniams tikrai įdomūs, bet nepakankamai apgalvota vadovėlio struktūra neleidžia jų išryškinti, sudominti mokinius.

Tekstų sakiniai ne visur rišlūs ir logiški. Pvz.: *Daugelis lietuvių tikėjo, kad Vokietija karą laimės – juk nugalėtojai neteisiami.* (I d., 375 p.); *Itin glaudžiai bendradarbiavo Franklinas Ruzveltas ir Vinstonas Čerčilis, britų ir amerikiečių lėktuvai nuolat bombardavo Vokietijos miestus* (I d., 344 p.); *Suėmimai vykdyti nuolatos, tad netrukus sovietų okupacinei valdžiai teko atsisakyti bet kokių pretenzijų į teisėtumą* (I d., 355 p.); *Manoma, kad Vokietijos puolimas J. Stalinui buvo netikėtas ir jis vis dar vylėsi, kad pavyks susitarti demokratinėmis priemonėmis. V. Molotovas mėgino prieštarauti: „Ne, tai karas ir dėl to jau nieko negalima padaryti!“* (I d. 337 p.);

Tokių nelabai aiškių sakinių tekstuose yra nemažai. Be to, tekste nuolat minimi žodžiai, turėjo omenyje, turint omenyje.

Dažnai autorinio teksto sakiniai ilgi ir sunkūs. Pvz.: *Daugelį trečiojo pasaulio valstybių siejo panašios politinės, ekonominės ir socialinės problemos: nedemokratiniai režimai, nestabilios ir dažnai korumpuotos vyriausybės, daug lėšų skiriančios ginklavimuisi ir jėgos struktūroms, nuo naudingų iškasenų ar žemės ūkio produkcijos eksporto priklausoma ekonomika, menka išplėtotą pramonę ir naujų technologijų stygius, neapgalvotai naudojami gamtos ištekliai, žemas pragyvenimo lygis (mažos pajamos, didelė turtinė nelygybė), menkas gyventojų išsilavinimas, spartus gyventojų skaičiaus didėjimas, trumpa gyvenimo trukmė ir didelis naujagimių mirtingumas.* (II d. 139 p.) (Tas pats tekstas yra ir 12 klasės vadovėlyje *Istorija II d. 135 p.* (autoriai G. Kaselis, R. Kraujelis, S. Lukšys, M. Streikus, M. Tamošaitis).

Kai kurie paragrafai yra tik statistinių duomenų rinkiniai. Pvz., *Lietuvos kultūra, sportas ir švietimas* (I d., 265 - 274 p.); *Lietuvos visuomenė, pramonė ir ūkis* (I d., 253 - 261 p.) - prasideda ir baigiasi įvairiausiais statistiniais duomenimis. Paragrafe *Lietuvos visuomenė, pramonė ir ūkis* statistika sudaro daugiau kaip 80 proc. autorinio teksto. Iš 124 autorinio teksto eilučių (be lentelių ir iliustracijų) statistiniai duomenys dėstomi 101 eilutėje. Be to, autoriniame tekste pateikiamos dar 5 statistinės lentelės: *Kai kurių Lietuvos miestų gyventojai 1923 - 1939 m.*; *Prekių kainos litais 1929 - 1935 m.*; *Svarbiausių žemės ūkio kultūrų pasėlių plotai Lietuvoje 1924 - 1928 m. ir 1934 - 1938 m.*; *Svarbiausių žemės ūkio kultūrų derlius 1924 - 1928m. ir 1934 - 1938 m.*

Beje, dauguma šių statistinių duomenų yra tik iliustracinio pobūdžio.

Kartais autorių pateikta informacija yra labai vienpusiška ir formuoja iškreiptą, vienpusį įvaizdį. Pvz., jau minėtame tekste *Lietuvos visuomenė, pramonė ir ūkis* (I d. 254 p.) pateikiamas toks Kauno vaizdas: *Nepriklausomybės pradžioje Kaunas buvęs carinės Rusijos miestas tvirtovė - nė iš tolo nebuvo panašus į laikinąją valstybės sostinę. Kurį laiką jame nebuvo kanalizacijos, vandentiekio. Dar 1923 m. Kaune buvo gatvę nuo šaligatvio skiriančios grioviai lietaus vandeniui nutekėti ir siauri šaligatviai iš lentų, kad žmonės po lietaus per purvą galėtų pereiti. Neturėta tinkamų viešbučių. Per dešimt metų padėtis iš esmės pasikeitė.*

Kauno vaizdą dar papildo įdomi ištrauka iš V. Gustainio knygos pasakojimas apie geriausią Kauno viešbutį „Metropolį“, ir jame „rėpliojančias blakes“. Tačiau kaip pasikeitė Kaunas per dešimt metų nėra jokios informacijos, jokio klausimo ar užduoties savarankiškai surasti medžiagą.

Autorių tekstuose daug datų. Pvz., paragrafe *Kolonijinė sistema XX a. pirmojoje pusėje ir dekolonizacija* (II d., 132 -139 p.) tekste yra 54 datos; *Europos demokratinių valstybių raida* (I d., 72 – 80 p.) - 52 datos; *Rytų ir Vakarų ekonominių blokų kūrimasis ir jų veikla* (II d., 43 - 47 p.) – 32 datos; *Stalinistinės sistemos susiformavimas Sovietų Sąjungoje* (I d., 97 - 109 p.) – 32 datos; *Vakarų ir Rytų karinių blokų kūrimas ir jų veikla* (II d., 32 - 38 p.) – 32 datos; *JAV ir Sovietų Sąjungos ginklavimosi varžybos* (II d., 52 - 59 p.) – 30 datų; *Demokratinių Europos valstybių raida* (II d., 114 - 120 p.) – 24 datos. Datų gausa apsunkina tekstą, jo suvokimą, nepadaeda mokiniams suprasti, pasirinkti svarbiausius dalykus.

Autoriniame tekste nėra sudominimo, motyvacinių elementų, iššūkio, per daug akademiškumo. Net ir tos temos, kurios mokiniams įdomios ir labai palankios ugdyti mokinių patriotiškumą ir pilietiškumą, pasididžiavimą savo tautos istorija, pradedamos akademiškai. Pvz., temą *Ginkluotas pasipriešinimas (iki 1949 m)* autoriai pradeda tekstu: *Pasipriešinimas okupantui buvo natūrali modernios tautinės valstybės gyventojų reakcija. Apie visuomenės pilietinę brandą galima spręsti iš to, kokia jos dalis apsisprendžia dalyvauti pasipriešinimo judėjime ar jį remti. Totalitarinis sovietų ir nacių režimas ne tik panaikino okupuotų valstybių nepriklausomybę, bet ir griovė jų visuomenės sanklodą. Tai dar labiau skatino priešintis.* (II d., 186 p.)

Autoriniai tekstai prasideda sąvokų paaiškinimu. Jų kiekis įvairuoja - nuo vienos iki aštuonių. Gerai, kad sąvokos yra tekste sukirčiuotos.

Autorių tekstuose gausu iliustracijų. Didžiąją dalį sudaro žemėlapiai, įvykių, pastatų, politikų nuotraukos, plakatai, karikatūros. Deja, žadėtų ikonografinių šaltinių, pieštų piešinių nėra. Daugelis žemėlapių yra prastos kokybės, kas juose vaizduojama, sunku suprasti, galima išsiaiškinti tik pažiūrėjus į jau minėtą 12 klasės vadovėlį pvz., *Branduolinių raketų Kuboje išdėstymas* (II d., 80p.). Kai kurių žemėlapių sutartiniai ženklai, valstybių pavadinimai žemėlapyje yra ne lietuviški.

Pvz.: *Rytų bloko valstybės nuo 1938 iki 1948 m.* (II d., 11 p.), *Berlyno siena. Berlyno okupaciniai sektoriai, pažymėta siena ir perėjimo punktai 1989 m.* (II d., 31 p.), *Jungtinių Tautų 1947 m. planas padalyti Palestiną* (II d., 91 p.), *Vidurio Europos dalybos Molotovo ir Ribentropo pakte; padėtis 1939 - 1940 m.* (I d., 295 p.), *Kosovo gyventojų sudėtis 2005 m.* (II d., 321 p.), *Etnolingvistinė padėtis Oberoste ir aplink jį (vokiečių duomenimis)* (I d., 30 p.).

Visame vadovėlyje yra tik **viena** užduotis susijusi su žemėlapiu: *Remdamiesi žemėlapiu nustatykite didžiausius Lietuvos tremtinių centrus* (II d., 181 p.) Žemėlapiai, kaip ir visa kita iliustracinė medžiaga: plakatai, karikatūros, portretai - dažniausiai atlieka dekoratyvinę, o ne mokomąją funkciją. Yra tik **viena** užduotis susijusi su pagrindinio teksto iliustracijomis: *Kokia pagrindinė karikatūros mintis? Kas galėjo būti jos autorius? Atsakymą pagriskite* (I d., p. 303). Deja, ir ta užduotis nelabai tiksli, nes paragrafe yra dvi karikatūros - *Mieganti gražuolė* ir *Polka*. Pvz., paragrafe *Tautų Sąjungos pastangos išlaikyti taiką pasaulyje* (I d., 174 - 183 p.) yra trys karikatūros, žemėlapis, dvi iliustracijos, tačiau nėra nei vienos užduoties ar klausimo, susijusio su šiomis iliustracijomis.

Dažnai tame pačiame paragrafe - dvi vienodos (arba labai panašios) iliustracijos. Pvz.: *Sovietų kosmonautas Jurijus Gagarinas (1961m. balandžio 18 d.)*; Sovietų plakatas su kosmonautu Jurijum Gagarinu. Ant jo parašyta: „1961 balandžio 12-oji - kosmonautų diena“. (II d., 56 p.); plakatai „*Ūkininke, tręšk savo laukus trąšomis!*“ ir „*Didžiausią derlių duoda natūrali Čili salietra*“ (I d., 258 - 259 p.); reklaminiai skelbimai „*VII Lietuvos žemės ūkio paroda*“ ir „*Visi į Kauną. Į žemės ūkio parodą*“ (I d., 260 p.)

Kai kurios karikatūros mokiniams nebus suprantamos be atskirų paaiškinimų. Pvz., *Leonido Brežnevo ir Ėricho Honekerio bučinys* (II d., 269 p.), karikatūra „*Varniai*“ (I d., 233 p.), nuotrauka *A. Hitleris apžiūri paskutinius savo karius – keturiolikmečius jaunuolius* (I d., 342 p.) Nuotraukoje pavaizduoti vaikai yra tikrai ne keturiolikamečiai, o ir Hitleris „netipiškas“.

Autorių tekstuose yra įsivėlusių kai kurių netikslumų ar klaidų. Jau pratarmėje „*Gerbiamieji dešimtokai ir mokytojai*“ pateiktoje periodizacijoje neteisingai nurodoma *Lietuva nacių (!) okupacijos laikotarpiu ir Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas (1915 - 1918 m.)*. Pvz., paragrafe *Pirmojo pasaulinio karo priežastys ir eiga (iki 1917 m.)* aprašyta didžiųjų valstybių situacija (I d., 2 p.) nevisiškai dera su lentele *Didžiųjų pasaulio valstybių demografinė, pramoninė ir karinė galia 1913 m.* (I d., 3 p.). Paragrafe *Vakarų ir Rytų karinių blokų kūrimas ir jų veikla* rašoma: *1968 m. rugpjūčio pabaigoje įvyko didžiausia Varšuvos sutarties organizacijos Jungtinių karinių pajėgų karinė operacija, kurioje dalyvavo Sovietų Sąjunga, Vokietijos Demokratinė Respublika, Lenkija ir Bulgarija, - karinė intervencija į Čekoslovakiją* (II d., p. 36) išvardintos ne visos dalyvavusios intervencijoje šalys. (Beje, kitame paragrafe jau minima ir Vengrija).

Tekstai ir klausimai ne visada yra **etiški**. Autoriai gailisi *tradicinio patriarchalinio Lietuvos kaimo* (II d., 169 p.), moters vaidmenį mato kaip *židinio saugotojos ir vaikų auklėtojos*.

(II d. 266 p.) Pvz., šaltinyje *Ištrauka iš Chruščiovo atsiminimų* (I d., 27- 29 p.) pasakojama, kaip numušto amerikiečių lėktuvo U - 2 pilotas F. G. Pauersas iššoko su parašytu ir buvo suimtas. Tardymo metu jis parodė, kad buvo duota instrukcija, jeigu skrydis nepavyktų, nusižudyti. Buvo rasta greitai veikiančių nuodų ir adatėlė. Po užduoties yra ir toks klausimas: *Įvertinkite lakūno F. G. Pauerso poelgį* (Neaišku, kokio atsakymo tikimasi, gal – blogai (ar gerai), kad nenusižudė...).

Po autorinio teksto pateikiamos 6 užduotys. Nors šios užduotys ne visada dera su išsikeltais paragrafo pradžioje klausimais, tačiau kai kurios skatina kritiškai mąstyti, lyginti, apibendrinti ir daryti išvadas. Pvz.: *Palyginkite didžiųjų valstybių siekius Paryžiaus taikos konferencijoje: nurodykite panašumų ir skirtumų* (I d., 58 p.); *Pagriskite arba paneikite teiginį, kad Pirmojo pasaulinio karo nugalėtoja buvo JAV.* (I d., 58 p.); *Pasirinkę kriterijus palyginkite Korėjos ir Vietnamo karus. Nurodykite panašumų ir skirtumų* (II d., 74 p.).

Yra užduočių, skatinančių mokinius tarpusavyje bendradarbiauti (Tokių užduočių visame vadovėlyje yra tik **septynios** ir pagal autorius dažniausiai skiriamos stipresniems ir patiems stipriausiems mokiniams). Pvz.: *Pasiskirstę į grupes padiskutuokite, kuo A. Smetonos valdymas buvo panašus ir kuo skyrėsi nuo jūsų lyginti pasirinktos kitos to meto Europos valstybės diktatūros* (I d. 247 p.); *Pasiskirstę į grupes pasirinkite kriterijus ir palyginkite pirmosios Lietuvos Respublikos ir šių laikų Lietuvos išeivius. Suraskite kuo daugiau panašumų ir skirtumų* (I d., 286 p.).

Yra keletas užduočių, kurios reikalauja klasifikuoti, nustatyti dėsningumus, atlikti paskaičiavimus, sieti su dabartimi. Pvz.: *Palyginkite 1923 - 1935 m. prekių kainas (5 lentelė) su šių dienų kainomis* (I d., 261 p.); *Pakomentuokite 5 lentelėje pateiktą kolūkiečių darbo užmokestį 1948 - 1955 m.* (II d., 169 p.); *Palyginkite Revoliucinio darbininkų judėjimo Europos valstybėse 1918 – 1923 etapus. (1 lentelė)* (I d., 69 p.);

Trūksta užduočių, kuriose mokiniai būtų skatinami savarankiškai ieškoti informacijos internete ar kitose informacijos priemonėse. Yra tik **viena** užduotis, kuri skatina mokinius domėtis savo šeimos istorija, kraštotyrine medžiaga. *Pasidomėkite, galbūt jūsų giminaičiai ar artimieji per sovietų okupaciją taip pat buvo ištremti. Šią informaciją užrašykite savo sąsiuvinyje remdamiesi tokiu planu:* (II d., 181 p.). Pateikiama instrukcija, kaip prisiminimus užrašyti.

Užduotys diferencijuojamos. Autoriai nurodo, kad kiekvieno paragrafo 5 užduotis skirta stipresniems, o 6 - patiems stipriausiems mokiniams (jos pažymėtos žvaigždutėmis). Pvz., *Remdamiesi tekstu ir žiniomis, palyginkite A. Hitlerio 1941 – 1945 m. ir Napoleono Bonaparto 1812 m. pralaimėjimo Rusijai priežastis: kuo jos panašios ir kuo skiriasi?* (I d., 346 p.); *Prisiminkite Lietuvą per pirmąją Sovietų Sąjungos okupaciją (1940 – 1941 m.) ir pagalvokite, kuo*

skyrėsi ar buvo panaši tuometinės Lietuvos ir kitų Vidurio Rytų Europos valstybių padėtis ir valdymas pokario metais. (II d., 18 p.);

Tačiau, užduotyse pasitaiko ir netikslumų. Pvz.: *Pagalvokite, kodėl Maršalo planu pasinaudojo tik demokratinės Europos valstybės?* (II d., 7p.)

Nors vadovėlio pratarinėje rašoma, kad *autorinis tekstas glaudžiai susijęs su dokumentine medžiaga*, tačiau dėl vadovėlio struktūros atrodo, kad *Darbas su šaltiniais* tarsi sudaro atskirą, savarankišką vadovėlio dalį. Yra įdomių šaltinių (daugiausiai rašytinių ir keletas karikatūrų), skatinančių kritiškai mąstyti ir vertinti, suprati ir analizuoti įvykius, reiškinius ir procesus. Pvz.: *Ištrauka iš 1960 m. gegužės 30 d. LKP (b) CK sekretoriaus Vlodo Niunkos laiško SSKP CK dėl Žalgirio mūšio metinių minėjimo panaudojimo sovietų valdžios autoritetui stiprinti* (II d., 236 p.); *Margaretos Tečer mintys, pasakytos įvairiomis progomis* (II d., 121 p.); *Iš Galinos Dauguvietytės atsiminimų* (II d., 149 p.); *Ištrauka iš žymaus tarpukario Lietuvos Respublikos žurnalisto Valentino Gustainio atsiminimų* (II d., 182 p.); *Iš kunigo Alfonso Svarinsko atsiminimų* (II d., 226 p.); *Ištrauka iš 1982 m. vasario 6 d. Sigito Tamkevičiaus rašyto testamentu*. (II d., 227 p.); *Dvi nuomonės apie prezidento Antano Smetonos veiksmus okupacijos laikotarpiu* (I d., 317 p.); *Du to paties įvykio vertinimai* (I d., 333 p.); *Mintys apie Benitą Musolinį* (I d., 121 p.); *Kaip Klaipėdoje Adolfą Hitlerį sutiko vietos vokiečiai* (I d., 133 p.); *Žymių veikėjų pasisakymai apie Frankliną Ruzveltą* (I d., 161 p.).

Yra šaltinių, kuriuos talpinti vadovėlyje nėra prasminga. Jie galėtų tapti savarankiška informacijos radimo užduotimi su įdomia diskusija klasėje. Pvz., *Trumpa Ignalinos branduolinės elektrinės istorija* smulkiai su metais ir mėnesiais išvardijama, kada ir kiek pastatyta, kiek kilometrų kelių, geležinkelių, ryšių linijų, elektros linijų, nutiesta kiek sunaudotų gelžbetonio konstrukcijų, kiek tonų armatūros... (II d., 62 p.). Panašus ir kitas šaltinis: *Keletas statistinių duomenų apie Černobylio branduolinės elektrinės avarijos aukas* (II d. 63 p.).

Rašytiniai šaltiniai dažnai nėra pritaikyti dešimtų klasių mokiniams ir būtų jiems sunkiai suprantami. Pvz., šaltinyje *Lietuvos istorikų nuomonė*, rašoma: *Iš tikrųjų Pabaltijo nacionalinio judėjimų išcentrinė jėga buvo milžiniška. Beje, požiūrio „per Maskvą“ sąlyga, galimas daiktas, buvo ne vien SSRS, kaip valstybinio monolito, veiksnys, globalinėse varžybose turėjęs neabejotinai didžiausią įtaką, „per Maskvą“ žiūrėti į SSRS galėjo verstis ir rusiškasis nacionalinis veiksnys, kuris Sovietų Sąjungos kontekste kartais priminė miegantį Guliverį, pririštą virvėmis prie SSRS konglomerato, jis bet kada galėjo pakilti ir vaizdžiai parodyti kas yra kas.* (II d., 264 p.)

Kiekvienas skyrius baigiasi apibendrinamais klausimais. Juose nėra praktinių, kūrybinių, projektinių užduočių, o tik pakartojami svarbiausieji (autorių nuomone) paragrafų klausimai.

Pateikiamas literatūros sąrašas.

Išvados

Pateiktas vertinti vadovėlis iš esmės atitinka *Mokyklų aprūpinimo bendrojo lavinimo dalykų vadoveliais ir mokymo priemonėmis tvarkos aprašo* (Žin., 2009 Nr. 61–2450) 5 punkte nurodytus reikalavimus. Tačiau pateikiama medžiaga tik iš dalies atitinka Bendrosiose programose apibrėžtas dalyko turinio apimtį ir mokinių pasiekimus. Vadovėlis perkrautas faktais, įvykiais, datomis, statistiniais duomenimis. Įžanginiai klausimai ne visada yra tikslingi ir atitinka dešimtų klasių mokinių amžių, poreikius ir gebėjimus. Dėl nepakankamai gero vadovėlio struktūrizavimo, neišryškinami svarbiausieji dalykai, aktualiausia informacija, neskatinama mokinių motyvacija, nėra įsivertinimo, trūksta kūrybinių, projektinių, darbo su iliustracijomis ir ypač su istoriniais žemėlapiais užduočių. Nėra galimybių mokiniams rinktis įvairesnes mokymosi strategijas. Užduotys ir veiklos menkai skatina bendrauti, rengti projektus, domėtis kraštotyrine medžiaga. Dėl nepakankamai apgalvotų mokymosi tikslų, mokinių galimybės gauti grįžtamąjį ryšį ir įsivertinti yra menkos. Tekstinė ir vaizdinė informacija, užduotys neskatina mokinius savarankiškai tyrinėti ir mokytis. Taigi vadovėlis menkai pritaikytas mokymosi mokytis ir kitoms mokinių kompetencijoms ugdyti. Darbo su šaltiniais užduotys yra orientuotas ne į kompetencijų ugdymą, o į istorijos valstybinį egzaminą. Siūlyčiau vadovėlį tobulinti.

Recenzento vardas ir pavardė:

Izolda Zakarauskienė

